

تَقْرَأُ
لِللَّهِ

دانشگاه تهران

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

**مواد مخدر در ایران و نقش شرکتهای خارجی ، دولت و نخبگان سیاسی در آن
(۱۳۵۷ - ۱۳۳۰ ش.)**

نگارش

حسین کوچکیان فرد

استاد راهنما

دکتر حمید احمدی

استاد مشاور

دکتر همایون الهی

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته علوم سیاسی

بهمن ماه ۱۳۸۱

۴۷۵ ۴۷

فرم ارزشیابی پایان نامه کارشناسی ارشد

دانشکده: حقوق و علوم سیاسی گروه: علوم سیاسی

در چارچوب ارزیابی مرحله تحقیقاتی مقطع کارشناسی ارشد دانشجویان دانشگاه تهران

آقای: حسین کوچکیان فسرد به شماره دانشجویی: ۲۱-۱۷۹۱۴۳ در رشته: علوم سیاسی

گرایش: علوم سیاسی پایان نامه خود به ارزش: ۴ واحد را که در نیمسال اول سال تحصیلی: ۸۰-۸۱-۱

اخذ رتبت نام نموده برد؛ تحت عنوان: کشت، اعتیاد و قاچاق مواد مخدر در ایران و نقش دولت و سیاست در آن از ۱۳۳۰ تا ۱۳۵۷ شمسی

داور

به سرپرستی (استاد راهنما): دکتر احمدی استاد مشاور: دکتر الهی استاد مشاور دوم (حسب مورد): دکتر مرتضی در تاریخ: ۸۹/۱۱/۲۱ در حضور هیأت داوران به شرح ذیل با (مرتبت / عدم مرتبت / اصلاحاتی) دفاع نمود.

اسامی هیأت داوران	مرتبه علمی	محل اشتغال	امضاء
۱- استاد راهنما: دکتر حمید احمدی	دانشیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲- استاد مشاور: دکتر همایون الهی	استاد	" "	
۳- استاد داور: دکتر ابراهیم متقی	استادیار	" "	
۴- استاد داور:			
۵- استاد داور یا استاد مشاور دوم			

به عدد	به حروف
۱۸/۵	ده، هجده

نمره نهایی هیأت داوران:

ملاحظات:

تذکر: نیازی به درج نمره جداگانه هریک از داوران نبوده و فقط نمره مورد توافق هیأت داوران (متوسط) اعلام می شود.

سرپرست تحصیلات تکمیلی دانشکده

با سلام، نظر به اعلام نمره نهایی فوق الذکر از جانب هیأت داوران خواهشمند است نسبت به انجام امور فراغت از تحصیل دانشجویی، یاد شده برابر ضوابط و مقررات اقدام مقتضی مبذول فرمائید.

نام و نام خانوادگی مدیر گروه: دکتر حمید احمدی

امضاء و تاریخ:

۸۱/۱۱/۲۱

توجه مهم: کلیه نوشته ها به استثناء نمره هیأت داوران و مطالب بند ملاحظات قبل از دفاع باید با ماشین تایپ گردد. تذکر: این فرم به دفتر تحصیلات تکمیلی دانشکده ارسال و تصویر آن در گروه مربوط نگهداری می شود.

تقدیم به :

تلاشگران برای رفع بیچارگی بشر

و با تشکر از :

همسرم اشرف زندی و فرزندان نیلوفر (فاطمه) ، امید و نوید که با صرف نظر از وقت

متعلق به خود در خلق این اثر یاریم کردند.

چکیده:

آشنایی با خواص مواد مخدر و تریاک از ابتدای پیدایش بشر متمدن و در قالب استفاده در مراسم آیینی و تزئین گل تریاک در منازل و بوستانها آغاز شد و با آشنایی خواص طبی، مصرف آن گسترش یافت. در ایران در برهه‌های چون حمله مغول جهت رفع آلام و در سالهای قبل و بعد از آن، در پاره‌ای از موارد برای تفتن مصرف آن میان نخبگان سیاسی و اجتماعی گزارش شده است. در دوره صفوی به تقلید از عثمانی در میان رجال سیاسی و نظامی با باور ایجاد شجاعت و رفع اضطراب در انجام کارهای بزرگ مصرف خوراکی آن اشاعه یافت. از قرن هجدهم به بعد و با انگیزه کسب سود از سوی تجار غربی بویژه انگلیسی عرضه و مصرف آن به صورت تدخین در میان گروههای عظیم انسانی آغاز شد و به انگیزه در آمد بیشتر و جنس مرغوبتر از سوی آنان کشت و زرع آن در ایران توصیه و به توسط ایرانیان اجرا شد و نقش پیشگیری از تقلب در جنس تولیدی به دولت ایران واگذار شد.

پس از مشروطیت و با انگیزه پیشگیری از مصرف و تجارت تریاک و همراهی با مبارزات جهانی، به غلط موجبات عرضه دولتی تریاک و افزایش مصرف از طریق فروش تریاک ارزان و خرید دولتی شیره به سه برابر قیمت تریاک از مردم برای صادرات، فراهم شد و در نتیجه موجبات گسترش مصرف تریاک در جامعه پدید آمد. با روی کار آمدن دولت رضا شاه و نیاز مبرم به پول برای ایجاد صنایع جدید، راهسازی، تجهیز و نوسازی ارتش، ایجاد شعبات ادارات دولتی در مناطق مختلف کشور، کلیه راههای ممکن برای کسب درآمد، همچون تشکیل بانک ملی برای بهبود اوضاع مالی و پولی، وضع عوارض به قندوشکر و دهها اقدام دیگر بطور همزمان از سوی دولت طی شد، با این وجود راههای عادی کسب درآمد، نیاز مردم افزایش دولت به منابع مالی را تأمین نکرد، افزایش درآمد دولت از محل صادرات نفت توسط شرکت انگلیسی نیز نتیجه‌ای در بر نداشت لذا یک قلم عمده تجارتهای ایران یعنی تریاک نظر دولت برای تأمین درآمد جدید جلب نمود و در پی آن کلیه مراحل مربوط به کشت، بعمل آوری، خرید، فروش و صادرات تریاک بر اساس قانون در انحصار دولت قرار گرفت.

با توجه به عوارض سوء داخلی عرضه دولتی تریاک ، طی دهه ۲۰ مبارزات گسترده‌ای با تولید و عرضه دولتی این ماده در جامعه صورت گرفت که با توجه به افزایش درآمد دولت از محل نفت به برکت مبارزات ملی‌سازی صنعت نفت و فشار افکار عمومی داخلی و بین‌المللی در سال ۱۳۳۴ قانون منع کشت و استعمال تریاک تصویب و اجرا شد . خروج دولت به یکبار از بازار بوجود آمده تریاک در داخل و خارج کشور موجب ایجاد رفتار مشکوک نخبگان سیاسی برای ادامه تأمین منافع خود از محل تریاک طی سالهای ۱۳۵۷ - ۱۳۳۴ شد .

پس از منع کشت و استعمال تریاک ، ورود تریاک قاچاق و خروج غیر قانونی ارز ، پیچیده شدن نوع مواد مصرفی از سوی معتادان به علت عدم نظارت دولتی بر آن به واسطه تأمین از محل قاچاق و از دست رفتن درآمد دولت از محل فروش تریاک و عدم امکان ایجاد اشتغال ، همگی موجب شد تا در سال ۱۳۴۷ و با اجازه از سازمان ملل کشت محدود تریاک در دستور کار دولت قرار گیرد تا از اثرات قاچاق به داخل کشور کاسته شود و این امر تا سال ۱۳۵۷ دوام یافت .

پیشگفتار

وجود اعتیاد گسترده در میان گروه‌های بزرگ انسانی در تاریخ ایران معاصر و تجارت و قاچاق مواد افیونی طی یک و نیم قرن اخیر از نقطه آغازین آن در سال ۱۲۳۰ ش. تا سال‌های اخیر و نقش و جایگاه خارجیان، سیاست، دولت و نخبگان سیاسی در آن از مواردی است که کمتر نظر محققان را به خود معطوف داشته و کمتر مطالبی در این خصوص تدوین یافته است و مطالب تألیف شده نیز بسیار محدود و سطحی می‌باشد و به لحاظ زمان تدوین، عمدتاً متعلق به دو مقطع تاریخی است، یکی دهه ۲۰ در باز خورد اقدامات صورت گرفته طی سال‌های حکومت رضا شاه برای گسترش نقش دولت در کشت، تجارت و مصرف تریاک و در نتیجه مشروعیت آن می‌باشد که منجر به جهت‌دهی افکار عمومی شد و در نهایت ممنوعیت کشت خشخاش و استعمال تریاک در اوایل دهه ۳۰ را فراهم ساخت. نقطه زمانی دیگر در تدوین آثار و توجه اندیشمندان به موضوع مواد مخدر در سال‌های پس از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ می‌باشد که منجر به مبارزات خشن با قاچاق و ترانزیت مواد مخدر از ایران شد. در هر حال کلیه منابع شکل گرفته در خصوص تریاک که در بخش‌هایی اندک در برگزیده بیان و یا تحلیل نقش دولت یا نخبگان سیاسی و یا خارجیان در اعتیاد، کشت، خرید و فروش صادرات تریاک از ایران است به نوعی از عمق تاریخی و تحلیل لازم برخوردار نمی‌باشد و از فقر ارزیابی مدارک و مستندات در رنج می‌باشد. لذا پژوهش حاضر ناگزیر از آن بود تا به منابع بسیار زیاد کتابی مراجعه نماید تا از لابلای آنها هر چند مطالب اندکی را بدست آورد. از سوی دیگر برای دستیابی به مستندات تاریخی بطور اجبار به منابع دست اول همچون اسناد به‌چامانده از دوره مورد استناد (۱۳۵۷-۱۲۳۰ ش.) در مؤسسات نگهداری اسناد و مدارک مراجعه شود. همچنین از روزنامه‌ها و مجلات و قوانین و مقررات تدوین یافته و گزارش‌های دولتی در این زمینه بیشترین استفاده بعمل آمد. در نتیجه این پژوهش موفق شد تا به روشن ساختن بخشی از نقاط تاریک تاریخ سیاسی معاصر ایران که طی آن به بیان نقش منافع دولت و نخبگان سیاسی از محل تریاک می‌پردازد اشاره دارد که پی‌گیری این منافع به‌گسترش کشت و کار تریاک، تجارت دولتی و صادرات این ماده از سوی دولت و نهادهای رسمی سیاسی به خارج از کشور منجر شد و در ریشه‌یابی علت این کنش که عبارت از محدودیت راه‌های درآمدی دولت در نقطه شروع آن بود که با توجه به آلودگی کارگزاران دولت و نخبگان سیاسی به تجارت تریاک پس از رفع نیاز دولت به درآمد تریاک و منع کشت، تجارت مصرف و صادرات آن از سوی دولت در اجابت به افکار عمومی، این آلودگی همچنان در بخشی از نخبگان سیاسی که دست اندرکار تجارت دولتی آن بودند برای حفظ منافع شخصی ادامه یافت. در این تحقیق به بیان شکل‌گیری تجارت تریاک در جوامع بشری که بر اساس روح سوداگری حاکم بر غرب که از هر پدیده بدنبال نفع و سود بود و تعامل آنان با دولت و نخبگان سیاسی و اجتماعی در ایران برای تامین منافع خود و در کنار آن تامین بخشی از این منافع برای دولت و نخبگان در ایران شکل گرفت، پرداخته است و برای تبیین واقعیت تجاری تریاک در دو قرن اخیر و تفاوت آن با بهره‌برداری بشر از تریاک در مصارف طبی و آئینی در مراسم و مناسک دینی و نیز تصور ایجاد شجاعت در جنگاوران به تعقیب موضوع تریاک و استعمال آن در تاریخ بشر و ایران پرداخته است.

این تحقیق در نوع خود منحصر به فرد و در نتیجه دارای محدودیتهای بسیاری بوده است و امید دارد که برای آیندگان که در این حیطه به تحقیق می‌پردازند راه‌گشا باشد. توصیه‌ای که برای پژوهشگران بعدی قابل بیان می‌باشد. آنست که این پژوهش مجال بررسی نقش نخبگان سیاسی دست اندرکار تریاک دولتی پس از ممنوعیت تجارت تریاک دولتی از سال ۱۳۳۴ به بعد که عصر قاچاق گسترده مواد مخدر در ایران را تشکیل می‌دهد را نیافت که می‌توان از آن به عصر پی‌گیری منافع شخصی این نخبگان در زمینه تجارت پنهان و پر

سود مواد مخدر ، فارغ از ایجاد درآمد برای دولت یاد کرد که این مهم می‌تواند موضوع پژوهش مستقل دیگری قرار گیرد .

در پایان از تمامی کسانی که در شکل‌گیری این تحقیق نقش داشته‌اند تشکر و قدردانی بعمل می‌آید بویژه از راهنماییهایی بسیار ارزنده جناب آقای دکتر حمید احمدی و نیز بیانات جناب آقای دکتر همایون الهی که در شکل‌گیری محتوایی و جهت‌بخشی به مطالب آن بیشترین نقش را داشته‌اند ، همچنین از کمکهای بی‌شائبه جناب آقای موسی حقانی که ضمن طرح بسیاری از موضوعات بدیع و نیز در اختیار قرار دادن منابع و اسناد ، اینجانب را یاری کرده است و از همکاری سرکار خانم فاطمه (اکرم) زندگی و آقای مهندس امیر مرادی که در انتقال و تدوین مطالب مدرسان بوده‌اند و سرکار خانم معصومه حمیدزاده که امر حروفچین این پژوهش را با فروتنی بر عهده داشته‌اند ، کمال تشکر را دارا می‌باشم و کلام آخر اینکه از همسرم سرکار خانم اشرف زندگی و فرزندانم نیلوفر (فاطمه) ، امید و نوید که با صرف نظر از وقتی که متعلق به آنان بود به اینجانب اجازه انجام چنین امری را داده‌اند ، سپاسگزاری می‌نمایم و در آغاز و پایان خدای بزرگ را که توفیق خلق این اثر را به این بنده کمترین ارزانی داشت شاکر می‌باشم .

حسین کوچکیان فرد

« فهرست مطالب »

فصل اول - مباحث نظری ۱-۳

- ۱ - بیان مسأله .....
- ۱ - چارچوب نظری تحقیق .....
- ۲ - ضرورت و علل انتخاب موضوع .....
- ۲ - فرضیه اصلی پژوهش .....
- ۲ - روش تحقیق .....
- ۳ - هدف و انگیزه تحقیق .....
- ۳ - نتایج و کاربرد تحقیق .....
- ۳ - بررسی سوابق تحقیق .....

فصل دوم - تاریخچه مواد مخدر در ایران و جهان ۴-۲۴

- ۴ - ظهور و کاربرد اولیه مواد افیونی در جهان .....
- ۸ - جستارهایی از آشنایی و استعمال مواد افیونی در ایران .....
- عصر صفوی دوران گسترش کشت و مصرف مواد مخدر در ایران (دولتمردان و نظامیان در مقام مصرف کننده تریاک)..... ۱۱
- ۱۴ - شاه عباس و مبارزه با اشاعه گرایش به مواد مخدر .....
- ۱۷ - ماخذ و پی‌نویسهای فصل اول و دوم .....

فصل سوم - دوران قاجاریه ، عصر نوین در تجارت و کشت و مصرف مواد مخدر ۲۵-۵۹

- ۲۵ ..... کاربرد جدید تریاک و آشنایی ایرانیان با آن
- ۲۶ ..... آشنایی ایرانیان با کشت و استعمال تریاک
- الف - زوار هندی ، پیش قراولان آشنایی با تریاک در خراسان ۲۷
- ب - درآویش هندی و آشنایی با تریاک و اعتیاد در کرمان ۲۷
- ج - سیمبانان خطوط تلگراف لندن - هندوستان و طرح مسأله تریاک ۲۸
- د - پزشکان انگلیسی مروجان استعمال تریاک در ایران ۲۹
- هـ - ایجاد مشروعیت و فرهنگ پذیرش ۳۰
- آغاز کشت تریاک و عوارض آن در کشور ۳۰
- اولین گزارشها پیرامون کشت تریاک در ایران ۳۰
- عوارض سوء گسترش تریاک کاری در ایران ۳۲
- ورود خشخاش در برنامه کشت و کار و اشاعه اعتیاد ۳۲
- بروز قحطی در اثر کشت تریاک ۳۶
- پیدایش کسری در تراز پرداختها ۳۷
- آلودگی دولت به عایدات تریاک ۳۸
- بلای اعتیاد ۳۸
- شکلگیری تجارت و صادرات تریاک در ایران ۳۹
- ورود ایران در تجارت جهانی تریاک ۳۹
- اولین صادرات تریاک از ایران ۴۱
- ورود کمپانیهای خارجی به ایران ۴۴
- تجار در کسوت ملاکین تریاک کار ۴۶
- شکلگیری کمپانیهای ایرانی جهت صادرات ۴۷
- انگلیس ، ساسونها و عوامل داخلی آنها زمینه ساز ورود ایران به تجارت جهانی تریاک ۴۷

- ۴۷ - عوامل موثر در شکل‌گیری تجارت تریاک ایران .....
- ۴۹ - تجار داخلی در خدمت کمپانی ساسون .....
- ۵۰ - دولت تسهیل‌کننده تجارت تریاک .....
- ۵۰ - میزان تولید تریاک ایران .....
- ۵۰ - لزوم نظارت عالی دولت در صدور تریاک .....
- ۵۲ - سپهسالار مشوق کشت و صدور تریاک ایران .....
- ۵۴ - مآخذ و پی‌نویسهای فصل سوم .....

فصل چهارم - وضعیت تریاک ایران از مشروطه تا رضا شاه ۶۰-۸۲

- ۶۰ - مشروطه و تریاک .....
- ۶۱ - مشروطه خواهان و درخواست مبارزه با اعتیاد .....
- ۶۳ - اشاعه تریاک تقلبی .....
- ۶۳ - علمای دین و مبارزه با تریاک .....
- ۶۶ - آغاز مبارزات جهانی با کشت ، تجارت و استعمال تریاک و ورود ایران در این جرگه .....
- ۶۹ - خیزش برای تحدید .....
- ۷۰ - کنفرانس‌های پی‌در پی و تصمیمات سست در مبارزه با تریاک .....
- ۷۱ - دولت در کسوت معامله‌گر تریاک .....
- ۷۶ - ۱- تشویق صادرات تریاک .....
- ۷۶ - ۲- گسترش شیره‌کشی و اعتیاد در جامعه .....
- ۷۶ - ۳- تلقی شغل از اعتیاد .....
- ۷۷ - ۴- دستگاه عریض و طویل دولت در خدمت تریاک .....
- ۷۷ - ۵- ایجاد درآمد برای دولت .....
- ۷۹ - مآخذ و پی‌نویسهای فصل چهارم .....

فصل پنجم - سلطنت رضا شاه دوران گسترش کشت و اعتیاد تریاک در جامعه و انحصار دولتی

تجارت تریاک ۸۳-۱۰۱

- ۸۳ ..... - رضا خان و شبه اعتیاد
- ۸۳ ..... - وضعیت عمومی تولید و مصرف مواد مخدر در ایران
- ۸۴ ..... - بلندپروازیه‌های دولت رضاخان و انحصار تریاک
- ۸۷ ..... - تلاش دولت برای تثبیت انحصار تریاک
- ۸۹ ..... - دولت و تجارت مستقیم تریاک
- ۹۰ ..... - اشاعه مصرف داخلی تریاک توسط دولت
- ۹۳ ..... - مقاومت تجار در مقابل انحصار دولتی تریاک
- ۹۵ ..... - اتحاد بازرگانان تریاک و دولت
- ۹۶ ..... - شیوه مواجهه دولت با اعتراضات محافل بین‌المللی در تجارت تریاک ایران
- ۹۸ ..... - مأخذ و پی‌نویسهای فصل پنجم

فصل ششم - وضعیت مواد مخدر در ایران طی سالهای ۱۳۵۷ - ۱۳۲۰ ..... ۱۰۲-۱۲۲

- ۱۰۲ ..... الف) از سقوط رضاشاه تا تصویب قانون منع کشت خشخاش و استعمال تریاک
- ۱۰۳ ..... - توزیع دولتی تریاک در میان معتادان
- ۱۰۳ ..... - تهیج افکار عمومی و شروع مبارزه با مصرف علنی شیره تریاک
- ۱۰۵ ..... - مبارزه با کارکنان معتاد ادارات دولتی
- ۱۰۶ ..... - تداوم تجارت تریاک از سوی دولت
- ۱۰۷ ..... ب) وضعیت تریاک از منع کشت خشخاش و استعمال تریاک تا اجازه کشت محدود خشخاش و صدور تریاک

- ۱۰۹ - محتوای قانون منع کشت خشخاش و استعمال تریاک.....
- ۱۱۱ - انحلال اداره انحصار دولتی تریاک.....
- ۱۱۲ - ابهاماتی چند در منع کشت و استعمال تریاک.....
- ۱۱۳ (ج) وضعیت تریاک از اجازه کشت محدود خشخاش و صدور تریاک تا انقلاب اسلامی.....
- ۱۱۳ - توجیه دولت برای کشت مجدد تریاک.....
- ۱۱۴ - ورود مجدد تریاک در برنامه کشت و زرع.....
- ۱۱۵ - مبارزه با مواد مخدر و اعتیاد در جامعه.....
- ۱۱۷ - پذیرش معتاد رسمی.....
- ۱۱۷ - مآخذ و پی‌نویسهای فصل ششم.....

فصل هفتم - منافع شرکتهای خارجی ، نخبگان سیاسی و دولت ، موجد کشت ، تجارت و صادرات

- ۱۲۳-۱۳۳ تریاک در ایران (جمع‌بندی).....
- ۱۲۳ - مطامع تجاری دنیای غرب و موجبات گسترش کشت و مصرف تریاک.....
- ۱۲۵ - علل درون‌زای گسترش کشت و تجارت تریاک در ایران.....
- ۱۲۶ - منافع نخبگان سیاسی و اجتماعی ایران ، زمینه‌ساز کشت و تجارت تریاک و اشاعه اعتیاد در کشور.....
- ۱۲۷ - دولت و تریاک.....
- ۱۲۷ (الف) دولت تسهیل‌کننده تجارت تریاک.....
- ۱۲۸ (ب) دولت در کسوت معامله‌گر تریاک.....
- ۱۲۹ (ج) رضاشاه و انحصار دولتی تریاک.....
- ۱۳۰ - تغییر در روی کردها.....
- ۱۳۱ - مآخذ و پی‌نویسهای فصل هفتم.....

۱۳۴	نتیجه گیری
۱۳۷ - ۱۴۳	فهرست منابع و مأخذ
۱۳۷	الف) کتابها
۱۴۱	ب) جزوها و گزارشهای دولتی
۱۴۱	ج) مقالات
۱۴۳	د) مصاحبه
۱۴۳	هـ) اسناد (در پی نویسیها)
۱۴۴ - ۲۶۰	پیوستها
۱۴۵	- اسناد
۲۵۹	- عکسها

فصل اول - مباحث نظری

۱-۱ بیان مسئله

رشد و گسترش استعمال مواد مخدر در قرن نوزدهم و بیستم، بلیه‌ای شوم و همه‌گیر در جهان بود که کشور ایران از عوارض آن برکنار نبوده است بطوری که در کنار استعمال تریاک، پدیده کشت و تجارت آن از سالهای اولیه طرح آن در سال ۱۲۳۰ تا سال ۱۳۳۴ ادامه می‌یابد و از سال ۱۳۴۷ نیز کشت مجدد و فروش آشکار و پنهان تریاک همواره در ایران بدنبال می‌شود.

بررسی این پدیده بر اساس مستندات تاریخی نشان می‌دهد، کشت تجاری و در پی آن فراوانی مواد افیونی در دسترس عامه، موجب همه‌گیر شدن اعتیاد به مواد مخدر در جامعه شده است. از سوی دیگر تریاک به عنوان کالای تجارتی نقش عمیقی در تراز تجاری ایران داشته است. با گذشت زمان و ظهور عوارض اجتماعی تریاک در سطح دنیا، موجب شد تا مبارزاتی از طریق خیرخواهان ابتدا در قالب گروههای داوطلبانه و سپس در قالب سمینارها، کنوانسیون‌های جهانی و وابسته به سازمانهای بین‌المللی با پدیده اعتیاد و به تبع آن کشت و تجارت مرئی و نامرئی افیون در سطح جهان صورت بگیرد که عواید و حاصل این مبارزات بر کشت و کار و تجارت تریاک در ایران نیز تأثیرگذار بوده است.

تریاک از اولین گزارش کشت و کار آن در سال ۱۲۳۰ از سوی دولت طرح شد و جهت رفع موانع اجرایی آن همچون ایجاد ناخالصی در تریاک و مانند آن از طرف دولت هدایت شد و همچنین با وضع قانون تحدید تریاک در ۲۳ اسفند ۱۲۸۹ این نقش نهادینه شد و با تصویب قانون انحصار دولتی تریاک در ۲۶ تیر ۱۳۰۷ دولت به سطح کارگزار کشت، بعمل‌آوری و صادرات تریاک تنزل یافت. ۷ آبان ۱۳۳۴ با وضع قانون منع کشت خشخاش و استعمال تریاک هرگونه فعالیت آزاد در خصوص کشت و زرع از سوی دولت ممنوع شد، از این تاریخ به بعد برای تأمین بازارهای تجاری تریاک ایران در سطح دنیا که پیش از این بوسیله عوامل دولتی تأمین می‌شد عوامل غیر رسمی برای قاچاق مواد مخدر فعال می‌شوند. بالاخره در سال ۱۳۴۷ قانون اجازه کشت محدود خشخاش و صدور تریاک، ایران را دوباره در فهرست تولیدکنندگان رسمی تریاک تحت کنترل دولت قرار می‌دهد.

آنچه این پژوهش در پی آنست بیان نقش دولت و مشخصیتهای سیاسی ایران در خصوص تریاک طی دوره‌های زیر می‌باشد.

- ۱- از ثبت اولین کشت تریاک در ایران به سال ۱۲۳۰ تا مشروطه و وضع قانون تحدید تریاک
- ۲- از مشروطه تا حکومت رضا شاه و انحصار دولتی تریاک
- ۳- از انحصار دولتی تریاک تا منع کشت و تجارت تریاک در سال ۱۳۳۴
- ۴- از منع کشت و تجارت تریاک تا کشت محدود تریاک در سال ۱۳۴۷
- ۵- از کشت محدود تریاک تا انقلاب اسلامی

۱-۲ چارچوب نظری تحقیق

دولت به استناد آنچه ماکس و برمی‌گوید عبارت است از گروهی که در محدوده یک سرزمین مشخص، با موفقیت مدعی انحصار به کارگیری خشونت فیزیکی مشروع به عنوان حق مختص بخود می‌باشد، (۱) از سوی